

RAZUMIJEVANJE MOTIVIRANOSTI ZNAČENJA FRAZEMA U TALIJANSKOME KAO INOME JEZIKU

IRENA MARKOVIĆ

Sveučilište u Zadru

Odjel za talijanistiku

Obala kralja Petra Krešimira IV. 2, HR-23000 Zadar

imarkov@unizd.hr

UDK: 81'373.612.2=131.1

Izvorni znanstveni članak

Primljen: 11. 12. 2017.

Prihvaćen za tisak: 27. 11. 2018.

Članak se bavi kognitivno-lingvističkim pristupom frazemima (Broz 2015; Lakoff 1987) u talijanskome kao inome jeziku (Levorato i Cacciari 1992). Istražuje se motiviranost značenja i razumijevanje motiviranosti značenja frazema hrvatskih govornika talijanskoga kao inog jezika. Arbitrarnost jezičnoga znaka pri ovladavanju inim jezikom često dovodi do vrlo niske razine transparentnosti značenja novoučene riječi. U ovladavanju frazemima postoji olakotna okolnost da sličnost (strukturnalna i značenjska) u hrvatskome i talijanskome jeziku olakšava njihovu interpretaciju (i razumijevanje njihova metaforičkoga značenja) te samo poznavanje značenja frazema hrvatskoga jezika automatski dovodi do visoke transparentnosti značenja talijanskih frazema (kao i obrnutoga ishoda: negativnoga prijenosa). Uzeli smo u obzir sve varijable koje mogu utjecati na interpretaciju frazema u J2 (Cardona 2008) među studentima inojezičnoga talijanskoga čiji je materinski jezik hrvatski. Preliminarnim ispitivanjem izdvojeni su najpoznatiji frazemi na hrvatskome jeziku (prema mišljenju ispitanika) te paralelno oni talijanski, a zatim su podijeljeni u četiri skupine: a) potpuni hrvatsko-talijanski ekvivalenti, b) parcijalni (semantičko-formalni) i različiti talijanski ekvivalenti, c) nepoznati talijanski frazemi (s ekvivalentima i bez ekvivalenata) te d) zastarjeli hrvatski frazemi (kako bi se utvrdila paralela u interpretaciji i motivaciji tih frazema i onih iz treće skupine). Metodologija iz Levorato i Cacciari (1992) zapravo je prilagođena našem istraživanju, gdje se osim poznatosti i transparentnosti značenja tražila i (ne)podudarnost s hrvatskim frazemima i na osnovi te selekcije odvojeno prezentirala ispitanicima.

KLJUČNE RIJEČI:

motiviranost značenja; frazemi; govornici talijanskoga kao inoga jezika; transparentnost frazema

Na primjerima iz prve skupine hipoteza o razumijevanju motiviranosti značenja bit će objašnjena pozitivnim transferom J1 u J2. Na primjerima iz druge i treće skupine frazema pokušat će se interpretirati rezultati u razumijevanju motiviranosti i transparentnosti značenja donekle poznatih i nepoznatih¹ frazema kako pomoću kognitivnih mehanizama metafore, metonimije i konvencionalnoga znanja tako i pomoću razine poznavanja talijanskoga kao inoga jezika ili nekoga drugoga inoga jezika te pučke etimologije. Pokušat će se objasniti o čemu najviše ovisi veća ili manja transparentnost značenja frazema u J2 kad nemaju ekvivalent u J1 (tu će se pretpostaviti slično promišljanje značenja kao i u razumijevanju arhaičnih i nepoznatih hrvatskih frazema), kad imaju parcijalni ekvivalent te kad imaju potpuni ekvivalent. Cilj je ovoga rada istražiti utječu li isti psiho-kognitivni procesi te mentalne slike na interpretaciju značenja materinskoga i inoga jezika.

1. Uvod

vi prirodni jezici posjeduju mogućnost kombiniranja leksičkih sastavnica kako bi se proizvela uvijek tražena nova značenja, njihova nijansiranja ili produbljivanja, stilska obojenost i kako bi se zadovoljile mnoge druge potrebe jezika i njihovih govornika. Takve kombinirane leksičke jedinice jakih sintaktičkih veza nazivamo frazemima,² a specificira ih značenska raznolikost u odnosu na njihove doslovne interpretacije, kao na primjer: *tražiti dlaku u jajetu*, *biti na rubu gladi*, *pala mu je sjekira u med*. Postoje različite vrste frazema, a njihova podjela ovisi o različitim načinima proučavanja, stoga sa strukturalne točke gledišta³ frazemi mogu biti više ili manje sintaktički vezani, njihova osnovna sastavnica može biti glagol, imenica itd., mogu se podijeliti ovisno o

¹ Donekle poznati i nepoznati frazemi dobiveni su preliminarnim upitnikom. U ovu se skupinu svrstavaju svi talijanski frazemi koji su većini ispitanika nepoznati ili vrlo malomu broju poznati, a posjeduju hrvatske frazemske ekvivalente (parcijalne i različite).

² U tekstu još i kao *frazem* (prema istočnoeuropskoj i srednjoeuropskoj lingvističkoj tradiciji) ili *idiom* (prema angloameričkoj tradiciji). Leksičke jedinice mogu biti manje ili više sintaktički vezane. Možemo uzeti jednu od definicija frazema kao "... ustaljene sveze riječi koje se upotrebljavaju u gotovu obliku, ne stvaraju se u tijeku govornoga procesa, i kod njih je bar jedna sastavnica promijenila značenje, tako da značenje frazema ne odgovara zbroju značenja njegovih sastavnica" (Menac i Fink-Arsovski 2003: 6). S obzirom na proveden stupanj semantičke preobrazbe razlikujemo frazeme u užem smislu (*izričaji*) i frazeme u širem smislu (*lokucije*). U ovome radu prvenstveno se obrađuju frazemi u užem smislu riječi, dakle oni koji su doživjeli potpunu ili djelomičnu desemantizaciju, kao npr. *puče glas* u značenju 'proširila se vijest'.

³ U Hrvatskoj takvu tematiku obrađuju Menac (1970), Fink (1992–1993), Vučetić (1992–1993).

značenju (manje prozirno i prozirno značenje s kognitivnoga stajališta); kad govorimo o porijeklu frazema,⁴ oni mogu biti kulturno specifični, internacionalni ili frazemi prisutni samo u nekoliko jezika; s druge strane njihovo nastajanje može biti vezano za određenu sastavnicu koja se vezuje za bilo koju semantičku kategoriju, npr. životinje, dijelove tijela itd. Također, ako se uspoređuju frazemi u različitim jezicima, oni mogu biti potpuni ekvivalenti, parcijalni ekvivalenti ili jednostavno ekvivalenti (s potpuno različitim sastavnicama).⁵

Kao što i sam naslov govori, ovo istraživanje bavi se čimbenicima koji mogu utjecati na raspoznavanje, motivaciju i interpretaciju frazema kod govornika J2 (a u našem slučaju kod hrvatskih govornika kojima je talijanski drugi ili strani jezik). Naime, iz raznih istraživanja poznato je da postoje određeni kognitivni mehanizmi i procesi koji utječu na razumijevanje motivacije značenja frazema u materinskome jeziku. Tako Lakoff (1987), Lakoff i Johnson (1980) rasvjetljavaju motiviranost značenja kognitivnim mehanizmima kao što su metafora, metonimija, konvencionalno znanje, dok Gibbs (1990; 1993) ide dalje i istražuje vizualne predodžbe, odnosno mentalne slike frazema u engleskome jeziku, te navodi da su one vrlo dosljedne u nekim frazemima. Što se ostalih jezika tiče, Cacciari i Glucksberg (1995) istraživale su talijanske frazeme, a posebno nam je važno istraživanje nepoznatih frazema u bugarskome jeziku Janyane i Andronove (2000), naravno uvijek s kognitivne perspektive prepoznavanja konvencionalnosti mentalnih slika (bilo onih doslovnih ili metaforičkih), odnosno veće ili manje semantičke prozirnosti frazema. Mnogi su se bavili frazemima u hrvatskome jeziku (Turk, Menac, Jernej), ali možemo istaknuti Vlatka Broza (2012; 2015) koji proučava mentalne slike i providnost značenja te kognitivne mehanizme koji utječu na prepoznavanje značenja u hrvatskim frazemima.

2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovoga istraživanja proučiti koji su to faktori (čimbenici, mehanizmi) koji utječu na razumijevanje motiviranosti značenja talijanskih frazema govornika inojezičnoga talijanskoga, odnosno na motiviranost značenja i razumijevanje značenja frazema u inome (J2) i materinskome jeziku (J1). Pretpostavka je zapravo da kod nepoznatih frazema u J1 i J2 u prepoznavanju značenja sudjeluju isti kognitivni me-

⁴ U Hrvatskoj takvu tematiku obrađuju Menac (1972), Jernej (1992-1993), Maček (1992-1993).

⁵ Zbog nedostatka prostora u radu ćemo se koristiti kraticama AE – apsolutni ili potpuni ekvivalent, PE – parcijalni ili djelomični ekvivalent, RE – ekvivalenti s različitim sastavnicama u drugome jeziku (različiti ekvivalent).

hanizmi (metafora, metonimija, konvencionalno znanje, transparentnost mentalnih slika) i čimbenici (poznatost i učestalost frazema), no za razliku od frazema u J1, u razumijevanju značenja nepoznatih frazema J2 mogu sudjelovati i mnogi drugi čimbenici (sličnost ili istost frazema u J1, PE, neprepoznavanje sastavnica frazema, aktivacija samo doslovnoga značenja, kulturne razlike i neprepoznavanje etimologije frazema).⁶ Jednako tako može doći i do negativnih transfera, čak i kada je taj frazem poznat u talijanskome jeziku, a posljedica je kalk prema strukturi i značenju u J1. U našem istraživanju nismo se specifično bavili samo jednom skupinom frazema, već smo pokušali objasniti motivaciju u razumijevanju značenja što većega korpusa frazema (od potpuno vezanih do manje vezanih, od poznatih do nepoznatih, od frazema manje ili više prozirnosti značenja). S druge strane frazemske slike u J1 i u J2 ne moraju se podudarati. Kako frazemske slike u takvim slučajevima mogu anticipirati frazemsko značenje u J1 i J2?

3. TEORIJSKA PODLOGA

Tri su nas područja posebno zanimala da bismo mogli razumjeti motivaciju značenja: razlika u ovladavanju frazemima djece i odraslih, razlika u ovladavanju frazemima u materinskome jeziku i inome jeziku te razlika između motivacije inovacije frazema i motivacije u prepoznavanju značenja frazema. Ono što je važno kod govornika J2 je da je njihova jezična fluentnost i kompetencija mnogo niža od jezične kompetencije materinskoga jezika. Oni se zapravo nalaze između J1 i J2 jezika (ono što glotodidaktičari nazivaju *interlingua*). Stoga nam je ponajprije bilo važno pronaći mehanizme kojima se koristi ili faze koje govornik J2 prolazi u prepoznavanju/razumijevanju ponajprije metaforičkoga značenja (a oni se jako približavaju frazama dječjega usvajanja metafore: od konkretnoga k figurativnomu⁷). Sličnosti usvajanja metafora kod djece i kod odraslih govornika J2 našli smo u već navedenim istraživanjima. Djeca lakše razumiju frazeme koji se odnose na konkretne radnje u odnosu na stanja ili emocije, a među ovim zadnjima lakše se razumiju

⁶ Neke od navedenih teškoća za govornike stranoga jezika prilikom učenja drugoga jezika istražuju Cardona (2008) i Vasiljević (2015).

⁷ Prema Levorato (1993), Cacciari i Levorato (1989; 1992), djeca prolaze različite faze usvajanja figurativnoga govora, od početničke faze u kojoj značenje ima u potpunosti konkretnu i referencijalnu funkciju (4. – 5. godina života), do zadnje faze kada se metalingvistička kompetencija konsolidira (dogđa se u periodu osnovnoškolskoga obrazovanja). Kronologija usvajanja može dakako ovisiti i o subjektivnim (kognitivnim) i objektivnim (morfosintaktički aspekti, tipologija frazema) varijablama.

primarne emocije (ljutnja, radost, strah). Drugo, kao i djeca frazemima ovladavaju izloženošću frazemu, dakle što se govornici češće susreću s određenim frazemom, to će se brže usvojiti i figurativno značenje frazema, a samim time i percipirati taj frazem kao providan.

S druge strane, kada govorimo o motivaciji značenja frazema, moramo razlikovati motivaciju u inovaciji frazema⁸ i motivaciju u interpretaciji i prepoznavanju značenja frazema. U interpretaciji se često navodi kako je frazemska značenja arbitrarno, posebno kod tradicionalnih lingvista (Katz 1983, Chomsky 1980), što često opovrgavaju kognitivni lingvisti (Gibbs 1990; Lakoff 1987) te se objašnjava kako značenje zapravo može biti motivirano svim već gore navedenim mehanizmima. No ono što je zanimljivo je upravo to što ćemo vidjeti kod nepoznatih frazema: koliko je zapravo njihova motivacija značenja zajednička, odnosno konvencionalna, i koliko su mentalne slike zapravo slične točnomu značenju). I na kraju, za razliku od materinskoga jezika, govornici stranoga jezika susreću se s određenim teškoćama koje mogu otežati ovladavanje značenjem određenoga frazema (Cardona, 2008; Vasiljević, 2015): **Poznatost i učestalost frazema**. Frazemi kojima su govornici J2 bili izloženi u manjoj mjeri mogu utjecati na nepoznavanje značenja frazema. Govornici J2 ne mogu uvijek prepoznati figurativno značenje frazema. Cieslicka (2006) prikazuje kako J2 govornici znaju **aktivirati samo doslovno značenje frazema**, čak i kada su bili upoznati s njegovim figurativnim značenjem i čak kada je kontekst bio figurativan. Ako i prepoznaju figurativnost frazema, J2 govornici mnogo teže razotkrivaju značenje frazema od njihovih J1 govornika zbog **ograničene jezične fluentnosti i ograničenog vokabulara**. Upravo zbog limitiranoga vokabulara J2 govornicima teže je razotkriti figurativna značenja strategijom “rastezanja” doslovnoga značenja individualnih riječi, koju Grant i Bauer (2004) navode kao strategiju dovoljnu za dekodifikaciju značenja velikoga broja figurativnih idioma. Isto tako i kontekst u kojemu je frazem smješten teže se iščitava zbog ograničenoga vokabulara. Providnost i neprovidnost frazema često ovisi o: **prozirnim ili manje prozirnim mentalnim slikama**, metaforama, metonimijama i konvencionalnom znanju kojim se može iščitati figurativno značenje frazema. Govornici J2 u nepovoljnijem su položaju što se tiče percepcije semantičke prozirnosti frazema, “the extent to which an idiom’s meaning can be inferred from the meanings of its constituents” (Glucksberg 2001: 74). Možemo reći da postoji kontinuum od manje providnih frazema (koji su često i najrigidniji u svojim sintagmatskim vezama) do onih providnijih (slobodniji u svojim vezama),

⁸ Motivacija u inovaciji frazema u početku može biti providna svim govornicima, no često se događa da kroz određeni period ta motivacija postaje nejasna (što ćemo vidjeti i kod L1 nepoznatih frazema u našem istraživanju).

iako postoje česti slučajevi gdje i rigidne sintagmatske veze mogu biti providnije kao *break the ice* ili manje providne kao *spill the beans*. Isto tako (ne)providnost nekoga frazema može ovisiti o **kulturnim razlikama i nepoznavanju etimologije frazema**. Veliki broj frazema proizlazi iz kulturnoga i povijesnoga konteksta koji je govornicima J2 nepoznat (a čije bi značenje lakše dekodirali da su bili uronjeni u ini kulturno/povijesni kontekst). I na kraju može ovisiti o **sličnosti, odnosno različitosti ekvivalenata u J1 i J2**. Ako su frazemi potpuni ekvivalenti, značenje J2 može se iščitati prijenosom iz J1 (kako poznatih tako i nepoznatih frazema).

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno na temelju Lakoffovih ideja, no metodologija se bazira na kombinaciji Gibbsovih i Cacciarinih eksperimenata, Janyaninih istraživanja bugarskih nepoznatih frazema te prilagodbom upitnika prema hipotezama i ciljevima za govornike J2, a obuhvaća kako kvantitativni tako i kvalitativni pristup. U ispitivanju je sudjelovalo 60 ispitanika kojima je hrvatski materinski jezik, dok je talijanski jezik njihov drugi ili strani jezik (uz mogućnost poznavanja još nekoga jezika, npr. njemački, engleski), od kojih 55 žena i 5 muškaraca. Budući da je osnovni kriterij odabira bilo poznavanje hrvatskoga i talijanskoga jezika, većinski uzorak ispitanika bio je ograničen na dob od 20 do 25 godina (studenti treće i četvrte godine talijanistike na Sveučilištu u Zadru). Stoga određeni sociolingvistički kriteriji nisu bili uzeti u obzir (kao različite generacijske skupine ili stupanj obrazovanja) zbog ispunjavanja osnovnoga kriterija. Ispitanici su dolazili iz raznih dijelova Hrvatske.

Izradili smo dva preliminarne upitnika. Prvi upitnik sastojao se od 86 hrvatskih frazema, preuzetih iz jednojezičnih i dvojezičnih rječnika, već provedenih kontrastivnih talijansko-hrvatskih istraživanja (s većom ili manjom providnošću te većom ili manjom poznatošću), a 20 ispitanika trebalo je označiti njihovu poznatost, odnosno poznatost značenja. Jednako tako napravljeno je i sa 60 frazema na talijanskome jeziku.

Zatim smo izradili četiri glavna upitnika, odnosno iz preliminarne upitnika selektirani su najpoznatiji hrvatski frazemi i prema vlastitoj kontrastivnoj analizi podijeljeni u 2 skupine:⁹

a) talijanski frazemi (s AE u hrvatskome jeziku), kako bi se potvrdilo koliko po-

⁹ Određen broj frazeoloških ekvivalenata u hrvatskome i talijanskome jeziku pronađen je u dvojezičnim frazeološkim rječnicima, a za ostale frazeme izveli smo vlastitu kontrastivnu analizu. Izvori rječnika nalaze se u Literaturi.

znavanje značenja u J1 utječe na prepoznavanje značenja u J2. Ispitanicima (J2) prezentirano je 11 frazema na talijanskome jeziku te se tražio odgovor na pitanje kako na hrvatskome glase ti talijanski frazemi (npr. *Affamato come un lupo*) i koje je njihovo značenje. Dakle, ovdje smo imali frazeme na talijanskome jeziku čije se značenje jednostavnim transferom moglo odrediti.

- b) talijanski frazemi (s PE i RE u hrvatskome jeziku). Parcijalni frazemi imaju jednu sastavnicu koja se razlikuje, *rimanere senza la camicia* ‘dosl. ostati bez košulje’ vs. *ostati bez gaća*, a RE sastoje se od sastavnica koje se u potpunosti razlikuju, npr. *biti švorc*, *biti bez prebijene pare* vs. *essere al verde* ‘dosl. biti na zelenom’) kako bi se razumjelo koji još sve mehanizmi (osim poznavanja značenja J1) utječu na prepoznavanje značenja frazema u talijanskome jeziku. Ispitanicima je prezentirano 12 parcijalno ekvivalentnih (b)1.) i 18 strukturalno različitih ekvivalentnih frazema (b)2.) na talijanskome jeziku te se od njih tražilo da odgovore na pitanje kako na hrvatskome glase ti talijanski frazemi i koje je njihovo značenje. Dakle u ove dvije skupine selektirani su manje poznati i nepoznati frazemi u talijanskome jeziku čiji su hrvatski ekvivalenti ispitanicima najčešće poznati.
- c) Zatim su iz preliminarnoga talijanskog upitnika selektirani nepoznati talijanski frazemi (s hrvatskim ekvivalentom i bez hrvatskoga ekvivalenta) te su ispitanici morali objasniti značenje, motiviranost ili asocijaciju značenja i pronaći hrvatski ekvivalent (ako postoji).
- d) Također, selektirani su i svi hrvatski nepoznati frazemi (da se usporede mehanizmi s nepoznatim frazemima u talijanskome jeziku iz prethodnoga upitnika).

Kvalitativno istraživanje provedeno je u svrhu razumijevanja i produblјivanja dobivenih rezultata i njihovih motivacija usmenim intervjuom ispitanika.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

A) INTERPRETACIJA ZNAČENJA TALIJANSKIH FRAZEMA (KOJI POSJEDUJU AE NAJPOZNATIJIH HRVATSKIH FRAZEMA)

Pretpostavka je da će poznavanje samoga frazema u J1 biti jedna od strategija u pronalaženju značenja i talijanskoga ekvivalenta u J2. Dakle, da će transfer – koji se smatra automatskim – biti uspješan u ovim slučajevima. No iznenadili smo se kako to zapravo često nije bio slučaj. Dakle, problema nije bilo tamo gdje su ispitanici bilježili da poznaju talijanski frazem, kao kod *fare da una mosca un elefante* ‘od muhe praviti slona’, *cercare il pelo nell’uovo* ‘tražiti dlaku u jajetu’, *sono parole vuote* ‘to

su prazne riječi' (možemo pretpostaviti da je ovdje u prepoznavanju značenja prioritet zapravo imala ispitanicima poznatost i učestalost frazema u talijanskome jeziku, a ne prijenos iz hrvatskoga jezika). No poznatost hrvatskoga frazema nije pomogla velikomu broju ispitanika da otkriju značenje nepoznatoga talijanskog frazema, i to redom zbog:

– ponajprije nepoznavanja sastavnice frazema: npr. *la goccia che ha fatto trabboccare il vaso* 'kap koja je prelila čašu', *andare a gonfie vele* 'ići punim jedrima' (ovdje je poredak riječi markiran, pa je sastavnica bila manje prepoznatljiva)

– no i zbog jednostavnoga neizvođenja transfera: npr. kod *rompere il ghiaccio* 'probiti led', svima poznat hrvatski frazem (zapravo internacionalni) gdje se glagol *rompere* prevodio kao *razbiti* te nije ekstenzijom značenja doveden u vezu s *probiti*, ili kod *tagliare le radici a qualche cosa*, većina ispitanika nije pronašla ekvivalent (kao da se radi o dva potpuno različita frazema i značenja i kao da prilikom iščitavanja talijanskoga frazema nije došlo do metaforičke mentalne slike koja bi motivirala to metaforičko značenje da se poveže s hrvatskim ekvivalentom) 'prerezati u korijenu'.

Transferi su svakako pomogli u određenju značenja sljedećih frazema: *è sulla punta della lingua* 'na vrhu jezika' i *andare a letto con le galline* 'lijegati s kokošima', dva frazema koja su bila većini ispitanika nepoznata u talijanskome obliku, dok su njihova značenja i hrvatski ekvivalenti bili u potpunosti prepoznati.

B) 1. TALIJANSKI FRAZEMI (S PE NAJPOZNATIJIH HRVATSKIH FRAZEMA)

Sljedeći rezultati dobiveni su za 12 talijanskih frazema koji posjeduju PE¹⁰ najpoznatijih hrvatskih frazema. Njihove sastavnice donekle se razlikuju iako je kontekst sličan i u J1 i u J2. Kao i u prethodnoj analizi, pozornost će se posvetiti talijanskim frazemima koje su ispitanici (10) naveli kao nepoznate, a ishodi u interpretaciji značenja svakako su različiti:

– za frazem *nuotare nel grasso* 'živjeti kao bubreg u loju' i *gli manca un giovedì* 'fali mu daska u glavi' ispitanici nisu pronašli hrvatski ekvivalent, ali je zapravo većina imala slične mentalne slike ili asocijacije na označitelja, iako često u potpunosti pogrešne, kao kod prvoga: 'u problemima do grla', 'ne pronaći rješenje', 'biti u problemima', dok kod drugoga nalazimo 'biti u stisci s vremenom', 'nedostajati vremena', 'izgubljeni dan'. I u jednome i u drugome frazemu nalazimo i čistu sintagmatsku poveznicu s prijevodom *nuotare* > 'plivati', pa dobivamo odgovore kao

¹⁰ Kojima je osnovna sastavnica ili jedna od osnovnih sastavnica jednaka kako u talijanskome tako i u hrvatskome frazemu, dok se značenje ne mijenja.

riba na suhom ili *mancare* > ‘faliti’ (*točka na i*). Iako su asocijacije pogrešne, ovdje imamo primjere motivacije istih mentalnih slika i značenja (gdje hrvatski ekvivalent zapravo uopće ne pomaže), dakle frazem ima konvencionalne slike i značenja (moguće kako prema sintagmatskome tako i prema paradigmatiskome prioritetu), ali nije transparentan.

– zatim imamo PE koji su, iako nisu bili poznati u talijanskome obliku, motivirali kod svih ispitanika iste (i točne) mentalne slike i značenja: *tenere la fila dell'affare nelle sue mani* ‘držati sve konce u rukama’, *mettere la legna al fuoco* ‘dolijevati ulje na vatru’, *mettere la pulce nell'orecchio di qualcuno*¹¹ ‘staviti bubu u uho’.

– s druge strane imamo frazeme kao *parlare tra i denti*, koji u hrvatskome jeziku može imati dva ekvivalenta: apsolutni ‘reći kroz zube’ i parcijalni ‘mrmljati sebi u bradu’, no ispitanici su uvijek bilježili hrvatski frazem ili parafrazu koja je bliža apsolutnomu ekvivalentu ‘govoriti kroz zube, procijediti kroz zube’. Transfer ovdje ima jako važnu ulogu i uvijek prevladava umjesto PE (iako je PE u hrvatskome jeziku učestaliji).

– važno je pridati pažnju i primjerima PE kod kojih su se učestalo motivacije u iščitavanju značenja razlikovale prema raznim razinama figurativnosti. Dakle, neka metafora može biti iščitana na više načina pomoću različitih mentalnih slika govornika, a konvencionalni dogovor odlučit će kojim će se od tih raznih razina figurativnoga značenja koristiti. Primjerice, *essere come un pulcino bagnato* ‘ostati pokisao, kao pokisla kokoš’ ispitanicima je u potpunosti nepoznat, ipak većina je izabrala dvije razine asocijacije: psihološku ‘biti loše volje’, ‘jadan’, ‘bijedan’, ‘tužna vrba’; i fizički ‘jako moker’, ‘pokisli miš’, ‘moker kao pas’.

Statistički gledano kod nepoznatih ili rjeđe poznatih talijanskih frazema parcijalni hrvatski ekvivalent pomogao je ispitanicima u 51 % slučajeva da anticipiraju točno značenje u J2.

¹¹ Ovdje možemo čak zaključiti da je analitičnost frazema zaslužna za veću transparentnost odnosno slikovitost frazema (od 5 do 8 po frazemu) jer je veći broj sastavnica u odnosu na sintetičke iz prijašnjih primjera (3 sastavnice po frazemu). Moramo još napomenuti da su neke sastavnice frazema bile nepoznate (*gangheri, pagliaio* u *uscire dai gangheri* ‘poludjeti, iskočiti iz kože’ i *cercare un ago nel pagliaio* ‘tražiti iglu u plastu sijena’), a ako pratimo naše objašnjenje o analitičnosti i transparentnosti, vidimo isti rezultat i kod ovih primjera: *uscire dai gangheri* imao je potpuno drugačiju asocijaciju (upravo zbog jedine poznate sastavnice *uscire* ‘izaći’ pa smo dobili sljedeća značenja: ‘iskoprcati se iz problema’, ‘izaći iz teških situacija’, ‘izaći iz škripca’, dok nepoznata riječ *pagliaio* ‘sjenik’ nije utjecala da ispitanici interpretiraju točno značenje, upravo zato što je poznatih sastavnica bilo dovoljno da se prepozna značenje *cercare un ago...* ‘tražiti iglu...’.

B) 2. TALIJANSKI FRAZEMI (S RAZLIČITIM NAJPOZNATIJIM HRVATSKIM EKVIVALENTIMA)

Sljedeći rezultati dobiveni su za 18 talijanskih frazema koji posjeduju strukturalno različite ekvivalente najpoznatijih hrvatskih frazema. Dakle, njihove sastavnice u potpunosti se razlikuju, iako je značenje isto kako u J1 tako i u J2. U ovome slučaju vidjet ćemo koliko frazemska slika može utjecati na anticipiranje frazemskoga značenja kada ona u L1 i L2 nije podudarna:

– Za razliku od parcijalnih frazema, samo je za nekoliko frazema pronađeno točno značenje (nepoznatih talijanskih frazema). Primjerice, *piantare in asso qualcuno* ‘ostaviti na cjedilu’ s asocijacijom ‘napustiti koga’, ‘iznevjeriti koga’ pronašla je polovica ispitanika (od njih 10), no nepoznavanje riječi *asso* neupitno dovodi ispitanike da se baziraju na *piantare* pa tako od njih dobivamo asocijacije značenja ‘baciti u jarak’ ili ‘saditi u jarku’. Kod frazema *è scritto su tutti i muri* – tri ispitanika koja ne poznaju frazem došla su do točnoga značenja, no nisu ponudili hrvatski ekvivalent ‘to i vrapci već znaju’.

– Kad pogledamo sve neprovidne frazeme, možemo ih podijeliti u dvije skupine. S jedne strane imamo frazeme koji prizivaju konvencionalne mentalne slike (kod većine govornika), iako netočne. Primjerice *fare la pioggia e il bel tempo* ‘biti bog i batina’ asociraju na značenja ‘poslije kiše dolazi sunce’, ‘bolja vremena’, ‘biti u dobroj i lošoj situaciji’ ili kod *grattarsi la pancia* ‘krasti bogu dane’, ‘češati se po...’, ‘ljenčariti’ nalazimo značenja ‘biti gladan’, ‘gladan k’o vuk’, ‘tapšati se po trbuhu’, ‘smršaviti’, ‘kruliti u trbuhu’. Zatim imamo *attaccare un bottone a qualcuno* ‘priljepiti se kao čičak, opsjedati’, gdje svi imaju u potpunosti identične mentalne slike ‘ogovarati’, ‘prišiti mu loše značenje’, ‘obilježiti’, ‘ogovarati nekoga’, a zapravo izaziva potpuno pogrešno konvencionalno značenje. U frazemu *levare le tende* ‘pokupiti prnje’ pronalazimo jednaku netransparentnost kao i u prethodnim slučajevima: ‘podignuti šator’, ‘pomicati tende, zavjese’, i *cascare dalle nuvole* ‘kao da je s Marsa pao’ sa sličnim asocijacijama ‘lebdjeti u oblacima’, ‘maštati’, ‘pasti s oblaka – prizemljiti’.

S druge strane imamo neprovidne frazeme koji ne prizivaju konvencionalne mentalne slike pa dobivamo različita tumačenja značenja, kao na primjer *rimanere a secco* ‘presušio je (izvor), presušilo mu (pero), ostati bez nečega (benzina, novca)’ navodi govornike na ‘ostati bez riječi’, ‘ostati suh’, ‘spasiti se od nečega’, ‘izbjeći nešto’, ‘pričekati sekundu’. Isto je i s *essere al verde* ‘biti švorc’, ‘bez prebijene pare’, gdje govornici navode različite asocijacije i mentalne slike (čak i oni koji ga poznaju), npr. ‘imati sreće’, ‘biti rođen pod sretnom zvijezdom’, ‘biti zelen’ i ‘biti mlad’, sve su moguće asocijacije na zelenu boju.

– Vrijedni analize jesu slučajevi (iako je njih malo) gdje je ponuđen i hrvatski ekvivalent za nepoznate talijanske frazeme, čak i kad je prepoznato točno značenje, i to najčešće u slučajevima kada postoje dva hrvatska ekvivalenta ili više hrvatskih ekvivalenata za jedan talijanski frazem od kojih je jedan uvijek AE, a drugi RE. Tako primjerice za frazem *è una cosa da niente* većina ispitanika nudi ekvivalent ‘to je sitnica’, dok nitko nije ponudio različit ekvivalent ‘to je mačji kašalj’, ili kod *non sono nato ieri* dobivamo ekvivalent ‘nisam ja od jučer’, dok nitko nije ponudio ‘nisam ja vesla sisao’. Dakle, onaj ekvivalent koji je za ispitanike providniji ‘ne značenjski’, već strukturalno. ‘Raditi k’o crnac’ uvijek je bio odgovor za *lavorare come un negro*, a nikad ‘raditi k’o crv ili mrav’.

Statistički gledano kod nepoznatih talijanskih frazema (a poznatoga hrvatskog ekvivalenta) različitost mentalnih slika u J1 i J2 dovela je do toga da samo 21 % frazema bude točno interpretiran, što svakako ukazuje na motivaciju raspoznavanja značenja pomoću osnovnih strategija metafore, metonimije itd., a svakako ne transferom iz J1.

C) NEPOZNATI TALIJANSKI FRAZEMI

Podijeljena su 22 talijanska nepoznata frazema grupi od 11 studenata te su trebali prepoznati značenje talijanskih frazema ili napisati najbližu asocijaciju i mentalnu sliku frazema. Većina frazema nije imala ekvivalent u hrvatskome jeziku ili su to bili RE, dok je nekoliko frazema imalo i PE. Analizu smo započeli frazemima s najviše točno prepoznatih značenja. Od 22 frazema samo su za 4 frazema značenja točno prepoznata kod više od polovice ispitanika. *Levare le castagne dal fuoco* svi su ispitanici napisali točno značenje, i to ponajprije jer taj frazem ima AE u hrvatskome jeziku: ‘vaditi kestene iz vatre za nekoga’. Slijedi *parlare a vanvera* ‘baljezgati, lupetati, pričati gluposti’ koji zapravo nema frazemskoga ekvivalenta u hrvatskome jeziku, no *vanvera* je strukturalno vrlo slično onomatopejskomu i ekspresivnomu glagolu u hrvatskome jeziku *blebetati*, *lupetati* pa možemo zaključiti da je asocijacija bila prilično uspješna (7/11)¹². *Essere nei pasticci* i *restare con un pugno di mosche* imaju PE u hrvatskome jeziku ‘biti u gabuli, škripcu’ i ‘ostati praznih ruku’ sa šest prepoznatih značenja, koji pokazuju utjecaj transfera na značenje. Gledajući najmanje točno napisanih značenja frazema, kojih je bilo dosta, izdvojili smo ona koja nisu dobila više od 2 točne asocijacije. Ono što ih povezuje jest da većina njih nema ekvivalente u hrvatskome jeziku, a to su redom: *venire a Canos-*

¹² Čitaj od 11 ispitanika 7 njih je odgovorilo točno.

sa¹³ ‘biti postiden, tražiti milost, pokora’ (1/11), *prendere un granchio* ‘jako pogriješiti’ (0/11), *fare quattro passi*¹⁴ ‘prošetati’ (2/11), *perdere le staffe*¹⁵ ‘poludjeti’ (2/11), *tenere il coltello dalla parte del manico*¹⁶ ‘biti najmoćniji’ (2/11), *mangiare la foglia* ‘razumjeti neku situaciju, tajnu’ (0/11), *fare piazza pulita* ‘pokrasti’ (1/11), *tirar troppo la corda* ‘forsirati’ (2/11) i još tri frazema koji imaju različite ekvivalente u hrvatskome jeziku: *sputare il rospo* ‘reci!, pucaj!’ (2/11), *dare un filo da torcere* ‘zadati glavobolje, muke’ (1/11), *andare ad ingrossare i cavoli* ‘otići bogu na istinu’ (0/11), ali zapravo nemaju ni jednu sastavnicu koja bi mogla asociirati na značenje iz hrvatskoga jezika. Ovi su primjeri zapravo potvrda koliko su frazemi neprovidni (odnosno koliko su njihove mentalne slike udaljene od značenja), a koliko J1 može utjecati na prepoznavanje odnosno neprepoznavanje značenja. Kod nešto više prepoznatih značenja nalazimo PE kao *giocare un brutto tiro* ‘zadati nizak udarac’ (4/11), *scaldare una serpe in seno* ‘othraniti zmiju u njedrima’ (3/11), *voltare mantello* ‘okretati se kako vjetar puše’ (3/11), *essere la punta del diamante* ‘biti pravi dragulj, biti najbolji’ (3/11). U ovu skupinu ubrajamo i dva frazema koji su nešto providniji semantički, iako nemaju direktnu poveznicu s hrvatskim ekvivalentima: *è piovuto caccia sui maccheroni* ‘pala sjekira u med’ (4/11) i *prendere la porta* ‘ljutito otići’ (3/11).

Što se tiče konvencionalnosti asocijacija i mentalnih slika (iako netočnih) nepoznatih talijanskih frazema, one su u potpunosti različite. Dakle, motivacija i providnost takvih mentalnih slika zaista je niska jer se kod većine frazema asocijacije i mentalne slike vrlo razlikuju. Možemo jedino izdvojiti nekoliko frazema gdje su asocijacije konvencionalne: *prendere un granchio* (četiri ispitanika dala su asocijaciju ‘pocrvenjeti’, a četiri ‘riskirati’) te kod *sputare il rospo* (tri ispitanika imala su asocijaciju na ‘poniziti nekoga, prezirati i uvrijediti’) ili *perdere le staffe* (pet ispitanika dalo je asocijaciju ‘izgubiti sigurnost, izgubiti tlo pod nogama’). Zanimljivi su ovi različiti primjeri kao *fare quattro passi* gdje dobivamo asocijacije ‘potruditi se, ne potruditi se, ići brzo, plesati, obići svijet, pomaknuti se’, dakle od vrlo niske razine metaforičnosti do one vrlo visoke. Isti slučaj imamo i kod *mangiare la foglia* ‘jesti malo, jesti zdravo, biti gladan, jesti samo zeleno, jesti puno, previše, biti naivan, biti lud’.

Statistički gledano nema neke velike razlike u točnoj interpretaciji značenja frazema u ovoj skupini (dakle, nepoznati talijanski frazemi bez ekvivalenta i RE koji su ve-

¹³ Ispitanicima je bila nepoznata riječ “Canossa” i etimologija što se veže za frazem.

¹⁴ U hrvatskome standardu ne postoji ekvivalent, ali dijalektalno i regionalno postoji: *napraviti đir*.

¹⁵ Isto tako regionalno postoji izraz: *izgubiti busolu*.

¹⁶ Najbližiji ekvivalent u hrv. je *držati sve karte u rukama*, iako u značenju nije u potpunosti isti.

činom nepoznati govornicima u J1) i ovih iz prethodne skupine. Nešto veći postotak u ovoj skupini (26 %) zapravo se može objasniti činjenicom da je nekoliko frazema imalo PE, a upravo su i takvi uspješnije interpretirani u J2.

D) NEPOZNATI HRVATSKI FRAZEMI

Vrlo slična situacija zabilježena je i kod hrvatskih nepoznatih frazema. Od 16 prezentiranih frazema samo je jedan bio svima poznat (10 ispitanika), dok su ostali ispitanicima bili potpuno nepoznati. Prosjek točnih asocijacija za nepoznate hrvatske frazeme iznosi 2 po frazemu, dok kod talijanskih nepoznatih iznosi 2,7¹⁷ po frazemu. Najveću transparentnost našli smo kod sljedećih frazema: *vinski brat* (6/10), *buniti se kao Grk u hapsu* (6/10), *reći bobu bob, a popu pop* (4/10), dok je kod nekih frazema zabilježena potpuna netransparentnost: *čuvati sjeme za koga* (0/10), *pala muha na medvjeda* (0/10), *mrtvome vuku rep mjeriti* (0/10), *knjiga sa 7 pečata* (0/10). Uzimajući u obzir strukturalnu različitost frazema, stupanj metaforičnosti i providnost sastavnica te s druge strane mogućnost odstupanja zbog broja ponuđenih varijabli, možemo slobodno zaključiti da nema neke znatne razlike u strategijama prepoznavanja i interpretiranja metaforičkoga značenja u J1 i J2 za nepoznate frazeme. Naime, i jednima i drugima mentalne slike variraju od najnižega stupnja metaforičnosti pa sve do vrlo visokoga stupnja metaforičnosti.

6. STATISTIČKA ANALIZA

Iako u kvalitativnoj analizi nismo mogli sa sigurnošću zaključiti kako sličnost (PE) s hrvatskim frazemom može dovesti do odgovarajućega zaključka i motivirati ispitanika na točan odgovor, kvantitativna analiza to nam svakako pokazuje, pogotovo kada se usporede točne interpretacije značenja talijanskih frazema kod PE u usporedbi s RE (naravno, i uvijek kada su ispitanici obilježili taj frazem kao nepoznat). Stoga točna interpretacija varira od 20 % pa sve do 100 % kod PE, dok se kod RE ona kreće od 0 % do 100 %. Prosjek točnih odgovora kod PE je 51 %, dok je kod RE 21 %, što je velika razlika u providnosti, odnosno u motivaciji prepoznavanja značenja. Stoga možemo zaključiti da transparentnost značenja frazema u stranome jeziku ne ovisi samo o sličnosti mentalnih slika sa sastavnicama frazema, već i o sličnosti s frazemom

¹⁷ Što objašnjavamo činjenicom da su neki od nepoznatih talijanskih frazema imali PE u hrvatskome jeziku pa su asocijativno bili providniji u značenju.

i značenjem frazema u J1. Dakle, anticipacija frazetskoga značenja u J2 pomoću frazemske slike kod nepoznatih frazema nije ništa manja ili veća od prosjeka koji smo dobili za nepoznate J1 frazeme. No svakako je vidljivo koliko kod parcijalnih ekvivalenata frazemska slika može utjecati na anticipaciju značenja za čak 2 puta.

Finalno istraživanje nepoznatih talijanskih i hrvatskih frazema (s ekvivalentima i bez ekvivalenata) zapravo je ponudilo vrlo sličan prosjek točnih asocijacija kao što je to slučaj i s talijanskim frazemima (s RE u hrvatskome jeziku). Za hrvatske nepoznate frazeme imamo prosjek od 22 % točnih asocijacija, dok za talijanske nepoznate frazeme (s ekvivalentima i bez ekvivalenata u hrvatskome jeziku) nalazimo prosjek od 26 %. S obzirom na reducirani broj ispitanika, možemo zaključiti da je ovo istraživanje potvrdilo opću hipotezu o utjecaju J1 na J2 u motivaciji razumijevanja značenja, no za detaljnije poretke prema važnosti faktora u motivaciji i prepoznavanju značenja u J2 potreban je još veći broj ispitanika i veći broj frazema.¹⁸

7. ZAKLJUČAK

Mi se svakako možemo složiti s Lakoffovom idejom da postoje frazemi koji nazgled nemaju jasnu motivaciju značenja kao *tjerati mak na konac* i *pobrkati lončice*, a zapravo se mogu interpretirati 'točno' pomoću strateških mehanizama metafore, metonimije ili konvencionalnoga znanja, ali to je moguće reći i zaključiti samo ako znamo da ispitanik nikada nije čuo frazem i zapravo uopće ne poznaje njegovo značenje. U suprotnome, vrlo je lako moguće da je poznavanje frazema i poznavanje značenja frazema dovelo ispitanika da ih poveže s određenim mentalnim slikama. Stoga možemo ovdje zaključiti da postoje frazemi kojima se jednostavno ovladava, odnosno njihovim oblikom i značenjem ovladavaju govornici J1 kao bilo kojom drugom riječju u govoru (dakle preko konteksta i izloženosti) čije je značenje barem u percepciji arbitrarno (npr. *piove a catinelle*), dok se drugi frazemi i njihova značenja često mogu razotkriti i percipirati pomoću strategije metafore, metonimije i konvencionalnoga znanja (npr. *andare a letto con le galline*). Iz našega istraživanja vidljivo je da se i u potpunosti arbitrarni i netransparentni frazemi mogu interpretirati (iako je nerijetko ta interpretacija pogrešna i iako priziva zajednička iskustva u mentalnim slikama kao *perdere le staffe*, *paralare a vanvera*, *essere nei pasticci* itd.).

Što se tiče prozirnosti frazema, otkrili smo da kod govornika J2 postoje 2 vrste transparentnosti, dakle ona klasična providnost koja se odnosi na bliskost mentalnih slika

¹⁸ AE nismo mogli kvantitativno analizirati jer je broj nepoznatih frazema bio premalen.

i sastavnica frazema koja je prisutna i u J1. U J2 frazem može biti i jest transparentan ili providan i kada su njegove sastavnice ekvivalenti (AE i PE) s hrvatskim frazemom, pa mogu navesti govornika da prepozna značenja pomoću J1. Ovdje smo prepoznali i dvije vrste formalne strukture frazema koji pomažu ili ne pomažu govorniku da lakše prepozna transparentno i netransparentno značenje u J2 (neovisno o providnosti značenja kod J1 govornika). Što su frazemi analitičniji, onda su i transparentniji za govornika J2, dok što su sintetičniji,¹⁹ to su netransparentniji, a kod neprepoznavanja jedne od sastavnica u talijanskome jeziku analitički oblik daje veći kontekst da se prepozna značenje. Također, kod prepoznavanja značenja uvijek dolazi do dominacije jedne od varijabli: hoće li dominirati semantički dominantna sastavnica ili će se istaknuti sintaktički poredak, pa će prva riječ biti okidač za interpretaciju i motivaciju značenja ostatka frazema u drugome jeziku, ili automatski transfer iz J1, ili potpuno odvojene semantičke slike i metafore itd.

Zapravo bismo se mogli referirati na Gibbsovu (2010) misao: “Any future theoretical proposal on XYZ metaphors must deal with the complexity of people’s interpretations, and not simply assume that all XYZ metaphors express the same type of meaning at the same level of detail.”

Treba naglasiti da utjecaji motivacije značenja u razumijevanju frazema (metafora), dakle ne samo XYZ metafora, ne ovisi samo o vrsti frazema (providan, neprovidan), poznat (nepoznat), jačih sintagmatskih veza (ili slabijih sintagmatskih veza), već da zapravo ovisi o strategiji (odnosno poretku) korištenja raznih kognitivnih strategija i mehanizama koji kod govornika nisu uvijek isti, niti su jednako važni, pa će zapravo motivacija značenja ovisiti ponajprije o prioritetu i jačini upotrebe određenih mehanizama te iskustvu govornika (a oni su ponajprije individualni – kao što su individualne strategije asocijacije i akomodacije od osobe do osobe).

¹⁹ Na primjer, *break the ice* smatra se sintetičkim, ali transparentnim frazemom kako u talijanskome tako i u engleskom jeziku, dok kod naših L2 govornika neprepoznavanje sastavnice *ghiaccio* ostavlja govornike samo s kontekstom *rompere il ...*, što je bilo nedovoljno za prepoznavanje ekvivalenta u hrvatskome, pa tako i značenja.

LITERATURA

- BROZ, Vlatko. 2015. "Frazeologija sve u šesnaest: motiviranost značenja numeričkih frazema u hrvatskome". *Filologija* 64: 37–56.
- BROZ, Vlatko. 2012. "Imageable Idioms in Croatian". *Cognitive Linguistics between Universality and Variation*, ur. Mario Brdar, Ida Raffaelli i Milena Žic Fuchs. Cambridge Scholars Publishing: 233–254.
- CACCIARI, Cristina i Sam GLUCKSBERG. 1995. "Imaging frazematic expressions: literal or figurative meanings?". *Idioms: Structural and Psychological Perspectives*, ur. M. Everaert et al. NJ: Lawrence Erlbaum: 43–56.
- CACCIARI, Cristina i Maria Chiara LEVORATO. 1989. "How children understand idioms in discourse". *Journal of Child Language* 16: 387–405.
- CARDONA, Mario. 2008. "La comprensione e produzione di idioms aspetti psicolinguistici e riflessioni glottodidattiche". *Studi di glottodidattica* 3: 45–64.
- CHOMSKY, Noam. 1980. *Rules and representations*. New York: Columbia University Press.
- CIESLICKA, Ana. 2006. "Literal salience in on-line processing of frazematic expressions by second language learners". *Second Language Research* 22, 2: 115–144.
- FINK, Željka. 1992/1993. "Tipovi adjektivnih frazeologizama (na materijalu ruskog i hrvatskog jezika)". *Filologija* 20–21: 91–103.
- GIBBS, Raymond W. i Jennifer Ellen O'BRIEN. 1990. "Idioms and mental imagery: The metaphorical motivation for frazematic meaning". *Cognition* 36: 35–68.
- GIBBS, Raymond W. 1993. "Why Idioms are not dead metaphors". *Idioms: Processing, structure and interpretation*, ur. C. Cacciari i P. Tabossi. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates: 57–77.
- GIBBS, Raymond, Nandini NAYAK i Cooper CUTTING. 1989. "How to kick the bucket and not decompose: Analyzability and idiom processing". *Journal of memory and language* 28, 5: 576–593.
- GIBBS, Raymond W. i Lacey Okanski. 2010. "Art is the sex of the imagination: Explaining the meanings of XYZ metaphors". *Textus* 23: 699–720.
- GLUCKSBERG, Sam. 2001. *Understanding Figurative Language*. New York: Oxford University Press.
- GRANT, Lynn i Laurie BAUER. 2004. "Criteria for re-defining idioms: Are we barking up the wrong tree?". *Applied Linguistics* 25, 1: 38–61.
- JANYAN, Armina i Elena ANDONOVA. 2000. "The role of mental imagery in understanding unknown idioms". *Proceedings of the 22nd Annual Conference of the Cognitive Science Society*. Philadelphia, PA: Lawrence Erlbaum Associates: 693–698.

- JERNEJ, Josip. 1992/1993. "O klasifikaciji frazema". *Filologija*: 20–21: 191–208.
- KATZ, Jerrold. 1973. "Compositionality, frazematicity, and lexical substitution". *A Festschrift for Morris Halle*, ur. S. Anderson i P. Kiparsky. New York: Holt, Rinehart & Winston: 357–376.
- KEYSAR, Boas i Bridget BLY. 1995. "Intuitions of the transparency of idioms: Can one keep a secret by spilling the beans?". *Journal of Memory and Language* 34: 89–109.
- LAKOFF, George. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: Chicago University Press.
- LAKOFF, George i Mark JOHNSON. 1980. *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- LEVORATO, Maria Chiara i Cristina CACCIARI. 1992. "Children's comprehension and production of idioms: the role of context and familiarity". *Journal of child Language* 19: 415–433.
- LEVORATO Maria Chiara. 1993. "The Acquisition of Idioms and the Development of Figurative Competence". *Idioms: Processing, Structure and Interpretation*, ur. Cacciari C., Tabossi P. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- MAČEK, Dora. 1992/1993. "Neka pitanja o definiciji frazematskih fraza". *Filologija*: 20–21.
- MENAC, Antica. 1970. "O strukturi frazeologizama". *Jezik* 18: 1–4.
- MENAC, Antica. 1972. "Svoje i posuđeno u frazeologiji". *Strani jezici*: 9–18.
- TURK, Marija. 1994. "Naznake o podrijetlu frazema". *Fluminensia* 6, 1–2: 37–47.
- VASILJEVIĆ, Zorana. 2015. "Teaching and learning idioms in L2: From theory to practice". *Mextesol Journal* 39, 4: 1–24.
- VUČETIĆ, Zorica. 1992/1993. "O pridjevskim i priloškim frazemima". *Filologija*: 20–21.

IZVORI

- MENAC, Antica i Željka FINK-ARSOVSKI. 2003. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Radomir Venturin.
- MENAC, Antica i Zorica VUČETIĆ. 1995. *Hrvatsko-talijanski frazeološki rječnik: Vocabolario fraseologico croato-italiano*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

MREŽNI IZVORI

Treccani. URL: <http://www.treccani.it/>

Sapere. URL: <http://www.sapere.it/>

Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/>

MOTIVATION IN UNDERSTANDABILITY OF MEANING IN ITALIAN IDIOMATIC EXPRESSIONS AMONG SECOND LANGUAGE SPEAKERS

This article deals with the cognitive linguistic approach of idiomatic expressions in Italian language. It explores the motivation of meaning in phrases for Croatian L2 speakers of Italian language. The arbitrary character in one lexical unit (word) when learning a second language often leads to a very low level of meaning transparency of a newly learnt word. With idiomatic expressions there is a mitigating circumstance that similarity idioms in Croatian and Italian facilitate their interpretation (and their metaphorical meaning): understanding the meaning of Croatian phrases automatically leads to high transparency meaning of Italian idioms (and other way round: negative transfer). The survey was conducted on subjects with Croatian as their mother tongue, while their second language was Italian. The preliminary testing selected the most familiar idiomatic expressions in Croatian language, which are then specifically divided into four groups: a) absolute Croatian-Italian equivalents, b) partial equivalents (semantic-formal) and different equivalents, c) Italian idiomatic expressions without Croatian equivalents, and d) archaic Croatian idiomatic expressions (to determine parallels in interpretation and motivation with those in the third group). In the first group the hypotheses about motivation in meaning will be explained by the positive transfer of L1 to L2. In the second and third group we will try to interpret the results of motivation and transparency of meaning of half known and unknown idiomatic expressions using cognitive mechanisms of metaphor, metonymy and conventional knowledge, and by the level of knowledge of L2 or other foreign languages, as well as folk etymology. They will help us to explain what motivates higher or lower transparency of meaning in unfamiliar idioms of L2 (when there is no equivalent in L1, there is a partial equivalent, or there is an absolute equivalent). The aim of this study is to understand whether the same psycho-cognitive processes and mental images affect the interpretation of meaning in mother tongue and another foreign language.

KEYWORDS:

semantic motivation; idiomatic phrases; Italian L2 speakers; idiomatic transparency; L1 transfer

